

KUKUČIO BALADĖS

MARCELIJUS MARTINAITIS

MARCELIJUS MARTINAITIS

KUKUČIO BALADĖS

Iliustravo
Austė Vagoraitė

VILNIUS, 2024

Bibliografinė informacija
pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų
informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

© Marcelijus Martinaitis, 1977
© Viršelis, Austė Vagoraitė, 2024
© Iliustracijos, Austė Vagoraitė, 2024
© Leidykla VAGA, 2024

ISBN 978-5-415-02804-7

Turinys

- 11 Nakvynė pas žemaitį Kukučių
- 14 Pasaulinis skausmas Kukučio nutrauktoje kojoje
- 16 Bergždžia Kukučio duona
- 19 Kukučio apraudojimas po Lietuvos dangumi
- 20 Ir dangun nuėjo žemė
- 21 Kukučio šarka
- 22 Kukutis daboklėje
- 23 Kukučio žodžiai
- 24 Instrukcija iš daboklės paleistam Kukučiui
- 25 Kaip Kukutis protą atgavo
- 27 Mano sugalvota pasaka gyvai pakartam
Kukučiui palinksminti
- 29 Įrankių, žodžių ir žmonių susimaišymas Kukutynėje
- 31 Keistas pabudimas Kukutynėje ankstyvą
pavasario rytą
- 33 Pavasarinė Kukučio kregždės giesmė
- 34 Kukučio kiemas
- 36 Kukutis gyvena pats per save
- 39 Nufilmuota Kukučio idilė
- 40 Gerai nusiteikusio Kukučio daina

- 41 Kaip Kukutis grįždamas iš toli atpažindavo
savo moterį
- 42 Kukutis pasakoja apie savo trobą
- 44 Kukutis šnekina savo gyvybę
- 46 Kukučio testamentas
- 47 Paskutinė Kukučio diena
- 48 Kukutis savo laidotuvėse
- 50 Žuveliškių moterys gyvina Kikutį
- 51 Kaip laidot Kikutį?
- 53 Kukutis prie ano pasaulio vartų
- 56 Kukučio atminų giesmė
- 58 Kukučio pagailėjimas tamsią audringą naktį
- 60 Atsibudimas tuščioj Kukučio sodyboj
- 61 Iš agentūrinio pranešimo
- 64 Kukučio prašymas vienkartinėi pašalpai gauti
- 66 Kukučio pamokslas kiaulėms
- 69 Kur, Kukuti, padėjai tu savo kukutį?
- 72 Daug Kukučių ir vienas
- 74 Kukutis nori pamatyti tėvynę
- 76 Kukutis atmerkia akis

- 77 Poetas Žanas Tardjė supažindina Kukutį
su ponu Mesjė Mesjė
- 79 Kukutis važiuoja greitai
- 80 Kukučio sąmonės susvetimėjimas
- 82 Neleisti!
- 84 Kukučio galybė
- 85 Kukučio eksperimentas
- 89 Kaip Kukutis buvo globalizuojamas
- 90 Keltuvių rytas Kukučio namuos gerai pakaušus
- 92 Kukutis – pasaulinei parodai
- 97 Nuodėminga Kukučio dvasia
- 100 Kukučio ieškojimas po nakties Rygą, gerai
pasilinksminus su latvių poetais
- 103 Kukutis moko vaiką, kaip paglostyti briedį
- 104 Kukutis grąžina Vytautui Bložei baltą kepuraitę,
kurią jis užmiršo apsilankęs Kukutynės sode
- 107 Kumelaitė Kukučio ausy
- 109 Kukučio senis su plienine yla
- 111 Kukutis prisimena savo moterį
- 113 Kukučio kelionė žemaičių plentu

- 115 Žemaičių Kukutis kalbasi su dzūkų Kukučiu
- 116 Kukučio apsilankymas Vilniuje
- 118 Kukutis važiuoja perpildytam troleibuse
- 120 Kukutis akimis meilina stiuardesę
- 122 Kukučiui reikia moters
- 125 Kukutis vengia atsakomybės
- 127 Kukučio prisipažinimas bulvei
- 128 Kukutis Katedros aikštėje susapnuoja
Žuveliškių kaimą
- 135 Nelaimingas vienišas Kukutis bulvienoje
- 136 Kukutis gailestauja, kad jau negirdėt kuliamaųjų
mašinų gaudimo
- 137 Kukučio diagnozė
- 140 Kukutis, baigdamas paskutinį savo gyvenimą
- 143 Paskutinis atsiveikinimas su Kukučiu
- 146 Kukutynėje užrašyta pasaka apie Kukutį
- 148 Kukučio niekų dainelė

Nakvynė pas žemaitį Kukutį

11

Už miško, už miško –
pelėdos dvi akys,
pelėdų trobelė apsamanojus.
Nei gyvas, nei miręs,
pusiau jau apakęs,
už miško gyveno Kukutis vienkojis.

Kol ūkė apuokas,
kol kirvarpa graužė sienoją,
kapai kol įdubo,
kol jautis giliai atsiduso, –
pasauliu keliavo pirmoji žinia apie Troją,
ir pranešė radijas:
žemėj išnyko jau prūsai.

Kol šalys apaugo miškais
ir kol išmirė šlėktos,
gyvenimo pusę išgėrėm per naktį lig dugno.
Aš merčiau per stalą
liūdnam ir prislėgtai
vienturtei gražuolei –
kuprotai jo dukrai.

Kol merginau dukrą,
kol leido paimti už rankos –
sugriovę Berlyną
vaikai vienakojai sugrižo...
Ir aš pražilau,
ir mes svarstëm,
kas šviečia tenai vakaruos:
gal Skuodo pašvaistė,
gal vėl bombarduoja Paryžių?

Ir kol mes supratom,
kad mūsų riba – begalybė,
vienturtė jau meldės kampe
lyg susenus pelėda.
Kol kuprė žegnojos,
suiro kraštai ir valstybės
ir padais į šiaurę vėl atgulė žemėn žuvėdai.

Ir kol žemaičiavo jis vokiškai,
rusiškai,
lenkiškai,
lyg briedis, plačiai išsižiojęs,
siaurukas subliovė.
Ir pašvietė degantis dvaras,
kol pasilenkusi
sena Kukutienė kamaroj paklojo man lovą.

Ir baigės politika...
Miunchenas perdavė džiazą.
Lyg prūsų žirgai pririšti –
saksofonai sužvengė.
Knapsojom už stalo
gyvenimo pusę išdažę –
nei ačiū už Varšuvą,
anei už Prūsiją *danke*.

Ir kolei Kukutis
pritaisė sau dešinę koją,
vos lempą suspėjo uždegti –
ir šimtmetį visą gaidys išgiedojo
per vieną vienintelę naktį.

Pasaulinis skausmas Kukučio nutrauktoje kojoje

14

– Joje yra kažkas man nesuprantamas,
didesnis už ją pačią:
siekia Australiją, Japoniją,
Antarktidą.
Jos skausmas sugrįžta iš kitos žemės pusės,
aplėkęs visą pasaulį.

Iš medinio ramento šerdies
plinta kažkas japoniškai,
angliškai,
rusiškai,
vokiškai...

Tas šaltas, baisus, negyvas
smelkias į valgį,
į drabužius,
į vandenį,
kiaurai grėžias per žemę –
viską apnuodydamas.

Kai kur nors išvažiuoju,
ir tenai randu vis tą patį:
po visą žemę
pasklido
mano nutraukta koja.

Tas baisus,
man nesuprantamas kojoje,
po tolimiausių kraštus
išnešioja skaudėjimą –
lyg pasaulinis karas.
Ir akys nemato,
kur baigiasi koja,
rankos nebesiekia galvos,
o žodžiai pasklinda toliau,
negu galiu juos išgirst:
žodžiai atsiskiria nuo kalbos.

Taip viskas pasikeitė,
sumenko galvojimas,
kad nėra man kur dėtis pasauly
nuo savo nutrauktos kojos.

Bergždžia Kukučio duona

16

– Gimiau duonkubily,
kada šimtas metų sukako
aplink žemę.

Įslinkęs naktį kamaron
žįsdavau duoną,
lūpom apčiuopdamas nuogą
paskrudintą krūtį.
Išžįsta, sulysusi
ji kosėdavo po antklode,
kad neišgirstų Žečpospolitos belaisviai.

Augau gerai
pasiligojusios duonos prižiūrimas.
Gerom dienom
abu pro kamaros langelį žiūrėdavom,
kaip Žuveliškėse
iš Vilijos į Nerį švedai tempia laivus.

Rytais atsibusdavau sveikas
kaip šimtas bulvių maišų,
kai ima kaltis daigai
pajutę pavasarį – lyg artėjančią moterį.

Paaugusį
prūsai ėmė rikiuoti mane po manęs
nuo Klaipėdos iki Memelio,
kur ėjau per karalių rankas
kaip imperijų pinigas,
keičiamas čia į kaizerius,
čia į nikalojus,
čia į rublius –
jais atsiskaitydavo Europa
už princesių šilkus...

Kartais smarkiai pabrangdavau.
Dėl manęs karaliai imdavo pyktis.
Tada mane po manęs
tiesiomis eilėmis guldydavo žemėn –
nuo Kionigsbergo iki Karaliaučiaus,
mano kūnu
matuodami savo karalystes
arba:
kiek kartų aš pats esu aplink žemę
tiesiomis eilėmis guldomas vis po savęs.

O kai mane pašaukdavo,
vėl šokdavau kariaut,
kai reikėdavo nustatyt,
kurio karaliaus rugiai
noksta
tarp Nemuno ir tarp Memelio.

Tai vėl –
mano kūnu matuodavo žemę
tarp Neries ir tarp Vilijos,
žymėdami,
kiek tarp jų yra kilometrų
ir kiek kilometrų atgal –
ir šitaip per visą gyvenimą.

O duonai lankyti
jau nebelikdavo laiko:
taip ir liko visų užmiršta,
vieniša, bergždžia,
raukšlėtu senutės veidu,
su maža kuprele –
manęs dar vis laukia kamaros lange,
aplink žemę įsižiūrėjusi.

Kukučio apraudojimas po Lietuvos dangumi

19

Kukuti Kukuti, tu geras žmogau,
ar tu nebijai tokią naktį dangaus?

O pilnas dangus žiburių – lyg Paryžius,
po tokiu dangum – kumeliukas ir kryžius!

Ko raudi, Kukuti, graudus kaip ruduo?
Geriau savo dukrą per žmoną man duok!

Tiesa, ji ne kartą jau buvo kulka
Mandžiūrijoj, rodos, ar Kursko lauke?

Pavirtusi juodvarniu skraidė,
žuvusių plaukus sklaidė?

Kukuti, ir tavo dukra jau ne ta –
po bėgiais Silezijoje ji pakišta.

Iš mano jaunystės tvora sukalta –
štai tavo sodyba, matau, aptverta.

O šitie langai buvo mano seniai
pradinės mokyklos melsvi sąsiuviniai.

Nereikia! Už kampo, dangaus apšviesti,
abu už tėvynę paverksim girti.

Nereikia! Virš tvarto štai ima spindėt
keista pasaulinė kuprota žvaigždė.

Ir dangun nuėjo žemė

20

Kur ugnies nupirksi kirviui?
Ką, Kukuti, malsi žiemą?
Kur grandinę gausi karvei,
kad prie jos pririštum žemę?

Karo metuos, žydint ievoms,
kiemo gluosny kvailė ūkė:
nėra pievų, nėra Dievo,
nebėra vinių plaktukai.

Lyg žarijų pilnas puodas
už miškų dangus gaisravo...
Kad ant stalo baigės valgis,
mušė rykšte bergždžią avį.

Iš ugnies kaip pragyventi?
Neužteks jos šitai žiemai.
Kvailė pažvelgė pro rentinį –
ir dangun nuėjo žemė.

Iš vandens išėjo žuvys,
kai pasauly degė turtai...
Už kaltes, už tai, kas buvo,
nebegyvą mušė turguj.

Kukučio šarka

Šarka šarka strakinėja
vis skersa skersa – prieš vėją.
Prisimerkus kiaulė žiūri,
kaip žmogutis žmogų duria.

Uodegos ilga suknia
šarkai velkasi žeme.
Vis skersa skersa ant plento
Aplink mėšlą okupanto.

Ne to krašto šitas geras!
Šarka stebis – kas per karas:
ant imperijos visos
arklio mėšle – nė vienos,
nė vienos avižos!

„...Kas tas Kukutis, ar aš įsivaizduoju jo veidą, akis, eiseną? Ne, kai tik mėginu tai padaryti – jis jau ne Kukutis. Jis man pačiam gyvas dėl to, kad jo nėra, kad jo mirtis niekuo nesiskiria nuo gyvenimo, o bet kurioj situacijoje, pačioj pavojingiausioj, jis gali tiesiog pajuokauti. Jam nutinka keisčiausių dalykų: jis veikia čia gyvas, čia miręs, įsitraukia į šio pasaulio amžiaus pasaulinius įvykius ar svarsto Žuveliškių kaimo reikalus. Jis yra menamas, jau praeities personažas, todėl jo santykis su naujesniais reiškiniais labai savotiškas.

Mane domino ne tiek šio personažo konkretūs bruožai, kiek tam tikra paradoksali liaudiška galvosena, kurios tiek daug yra žemaičių sakmėse bei melo pasakose. Niekas pasauly nėra praėjęs pro įdėmias mūsų liaudies žmogaus akis, daug kur jis pats yra dalyvavęs kaip ir Kukutis. Noriu papasakoti ir savo „atsiminimus“ apie karą, vokiečių okupaciją, apie įvairias socialines permainas, kurias kažkada pajutau per sakmes, liaudies žmonių galvosena.“

1977 m. rašytas Marcelijaus Martinaičio tekstas pirmajam „Kukučio baladžių“ leidimui

